

Duvhällen – Lindhult

Duvhällen, Eskilstuna kommun, Södermanland
till Lindhult, Kungsörs kommun, Västmanland

Annica Ramström

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2021 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2021:10

Författare Annica Ramström

Kvalitetsgranskning Erica Strengbom

Grafisk form Sabina Larsson

Omslagsfoto Stenmuren A1, (L2021:1092), den enda lämningen som var belägen inom utredningsområdet.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2021:10

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1

Duvhällen – Lindhult

Duvhällen, Eskilstuna kommun, Södermanland
till Lindhult, Kungsörs kommun, Västmanland

Annica Ramström

Lst dnr 431-4001-2020

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Västmanland och Södermanland
Kommun	Kungsörs kommun och Eskilstuna kommun
Landskap	Västmanland och Södermanland
Socken	Torpa, Kung Karl och Öja

Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1
Länsstyrelsens beslutsdatum	2020-09-10
Länsstyrelsens diarienummer	431-4001-2020
Uppdragsnummer i Fornreg	202001408
Arkeologgruppens projektnummer	P20063

Projektledare	Annica Ramström
Fältpersonal	Annica Ramström och Erica Strengbom

Undersökningstid	November 2020
Inventerad yta	77 hektar
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

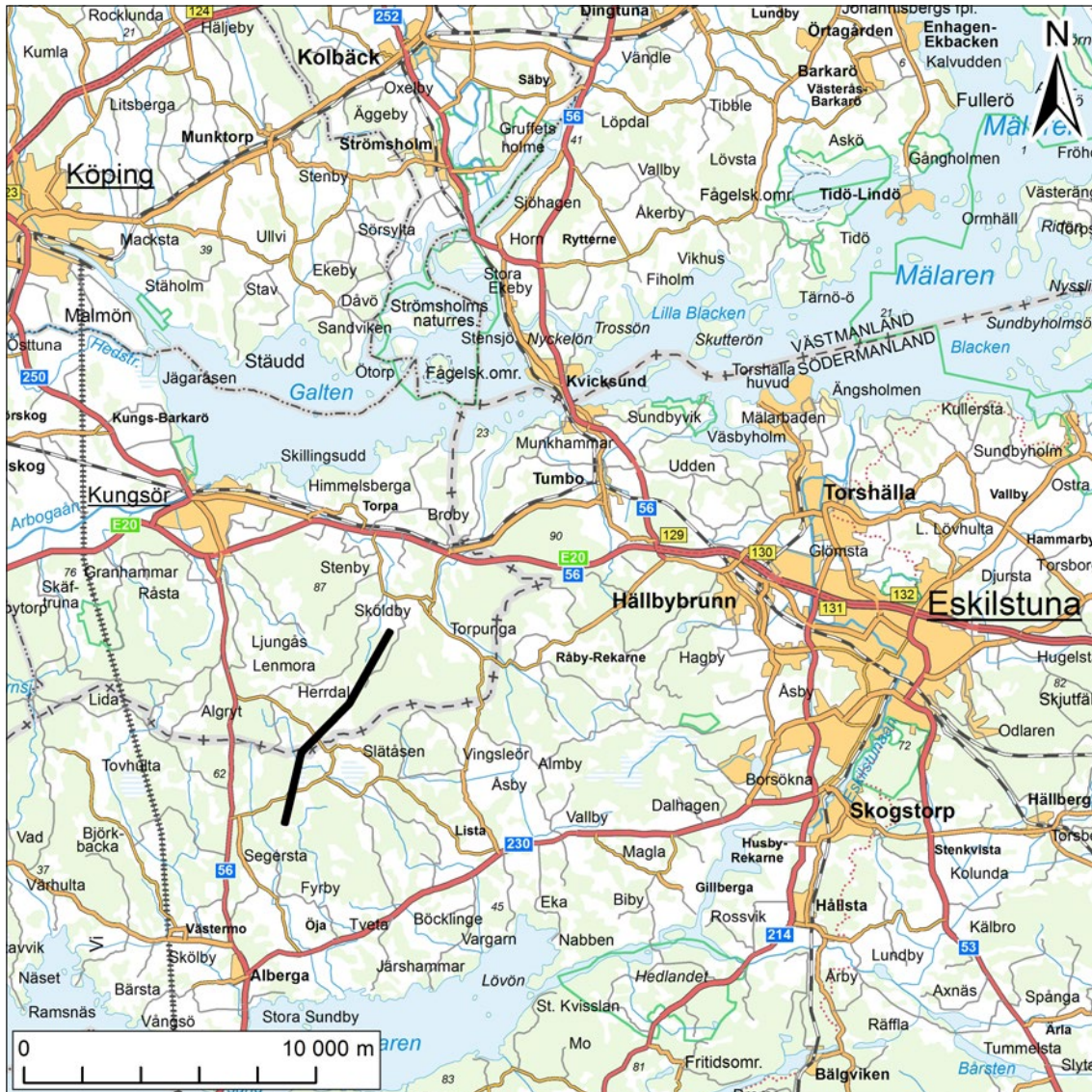
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd gjordes.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Uppdraget	5
Inledning	5
Syfte och målgrupper.....	5
Metod och genomförande	6
Utredningsområdet	6
Dagens natur- och kulturmiljö	6
Den äldre kulturmiljön, kart- och arkivstudier.....	7
Resultat.....	9
Referenser	13
Bilagor	14
Bilaga 1. Objekttabell.....	14

Figur 1. Karta över utredningsområdet med tätorterna Kungsör och Eskilstuna utmarkerade. Utredningsområdet markerat med svart. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Arkeologgruppen AB har genomfört en arkeologisk utredning etapp 1 inom en 77 hektar stor ytan mellan transformatorstationen i Duvhällen, Eskilstuna kommun i Södermanlands län och Lindhult, Kungsörs kommun, i Västmanland, se fig. 1. Undersökningsområdet utgjordes av en 7,7 kilometer lång och 100 meter bred korridor mellan de ovan nämnda platserna. Utredningsområdet har till stora delar utgjorts av utmarker som nyttjats i begränsad omfattning under förhistorisk- och historisk tid vilket bekräftas av avsaknaden av arkeologiska lämningar i området (KMR).

Vid fältinventeringen hittades en lämning inom utredningsområdet. Det rörde sig om en hägnad i form av en stenmur, A1 (L2021:092). Hägnaden var 52 meter lång i östvästlig riktning och 1 meter hög, bestående av natursten 0,4–1 meter stora.

Uppdraget

Inledning

Arkeologgruppen AB har genomfört en arkeologisk utredning etapp 1 inom en 77 hektar stor ytan mellan transformatorstationen i Duvhällen, Eskilstuna kommun i Södermanlands län och Lindhult, Kungsörs kommun, i Västmanland, se fig.1. Undersökningsområdet utgjordes av en 7,7 kilometer lång och 100 meter bred korridor mellan de ovan nämnda platserna. Då utredningen kom att beröra två län hade Länsstyrelsen i Södermanlands län förordat att Länsstyrelsen i Västmanlands län skulle sköta handläggningen för hela sträckan. Beslutsfattande var alltså Länsstyrelsen i Västmanlands län och betalningsansvaret bars av Vattenfall Eldistribution AB. Utredningen genomfördes i november 2020.

Syfte och målgrupper

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 1 var att ta reda på om det fanns tidigare ej kända fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar inom utredningsområdet och uppmärksamma eventuella möjliga lägen för boplatser, ej synliga ovan mark.

Resultaten från utredningen ska kunna användas av Länsstyrelsen vid den fortsatta tillståndsprövningen och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas som underlag för Vattenfall Eldistribution AB i deras fortsatta planering.

Metod och genomförande

Den arkeologiska utredningen etapp 1 omfattade:

- Kart- och arkivstudier; vilka genomfördes i de digitala arkiven och omfattade en genomgång av Kulturmiljöregistret (KMR) samt av rapporter över tidigare genomförda arkeologiska utredningar och undersökningar i närområdet. Det historiska kartmaterialet analyserades i Lantmäteriets historiska kartarkiv som finns tillgängligt på internet. Det innefattar Rikets allmänna kartverk, Lantmäteristyrelsens kartarkiv och Lantmäterimyndighetens kartarkiv. En genomgång av Historiska museets fynddatabas gjordes i syfte att identifiera eventuella lösfynd eller äldre inlösta fynd från närområdet.
- Fältinventering, vilket innebär en okulär besiktning av utredningsområdet för att bedöma lämpliga boplatslägen och identifiera eventuella lämningar ej synliga ovan mark, men som inte är registrerade i KMR. Fältinventeringens ambitionsnivå anpassades till områdets topografiska förutsättningar. Detta innebar att områden med kärr, mossar och alltför storblockig och ogenomtränglig morän fick en lägre täckningsgrad vid inventeringen. Stora mossar och kärr inventerades inte alls, medan områdena invid åkermark och äldre vågnät inventerades mer noggrant. Det samma gällde för de två områden där vinkelmaster skulle placeras, se fig. 2. Inom dessa områden kunde exploatören behöva gå precis i kanten eller strax utanför utredningsområdet. I ett område där jakt pågick gjordes heller inga inventeringar, se fig. 2. Tillsammans med Länsstyrelsen gjordes bedömningen att områdets topografi i kombination med avsaknaden av sedan tidigare kända lämningar inte motiverade en inventering av området i ett senare skede. Samtliga lämningar mättes in med handhållen GPS, beskrevs och fotograferades.

Utredningsområdet

Dagens natur- och kulturmiljö

Utredningsområdet är beläget sydöst om Kungsör, öster om riksväg 56. Området är ganska typiskt för gränsen mellan landskapen Södermanland och Västmanland. Det är ett sprickdalslandskap som är kraftigt kuperat med bergiga höjdparter beväxta med skog och smala sprickdalar där bebyggelse och åkrar återfinns. Inom de skogiga höjderna, men även på gränsen mellan skog och lägre liggande partier, finns omfattande områden som utgörs av kärr och mossar. Höjderna varierar mellan 30–55 meter över havet.

Utöver att skogarna var blöta bestod de också av ytomfattande släpp av stor blockig morän från den tillbakadragande inlandsisen, vilket gjorde vissa områden nästan ogenomträngliga, se fig 2. Utredningsområdet dominerades av de skogiga höjderna med blötmarker, med på två ställen, korsade utredningsområdet åkermark, det var norr om Hägerhäll och vid Nytorp, se fig. 2. Förutom bebyggelsen invid åkermarkerna var utredningsområdet i det närmaste obebyggt.

Den äldre kulturmiljön, kart- och arkivstudier

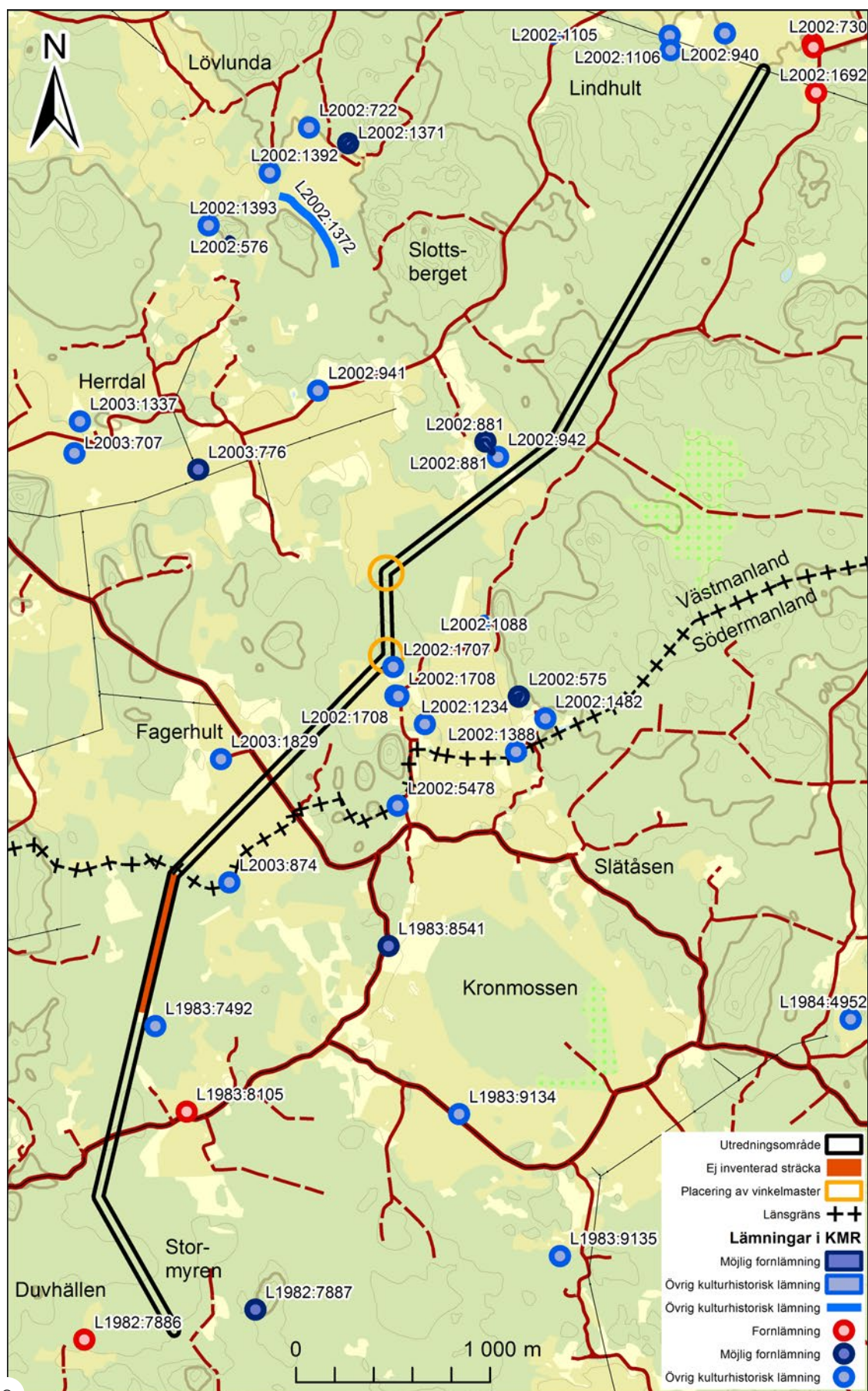
Att utredningsområdet till stora delar utgjorts av utmarker som nyttjats i begränsad omfattning under förhistorisk- och historisk tid bekräftas av avsaknaden av arkeologiska lämningar i området (KMR). Inom området och dess närområde saknas fornlämningar i princip helt, däremot finns ett litet antal lämningar med den antikvariska statusen övrig kulturhistorisk lämning (ÖKL). Dessa lämningar uppfyller inte kulturmiljölagens (KML) tre rekvisit som måste vara uppfyllda för den antikvariska statusen fornlämning, det vill säga ålders -, bruks- och övergivandekriteriet.

Utredningsområdet gränsar i norr till de vidsträckta åkrar som hör till Sköldby, vilken är den sydligaste byn i en bördig dalgång som sträcker sig från Kungsör i en båge runt ett höjdparti i väster. Här, kring byn, förändras fornlämningsbilden helt och här återfinns en mängd fornlämningar från bronsålder och framåt för att i utredningsområdet i söder övergår till att minska radikalt.

De lämningar som ändå finns i utredningsområdets närhet utgörs av husgrunder och lägenhetsbebyggelser från historisk tid (L2002:881, L2002:942, L2002:1707 och L2002:1708), ofta belägna i gränszonen mellan skog och åker. I den södra delen, strax utanför utredningsområdet finns uppgifter om fyndet av en stockbåt, L1983:7492.

Generellt kan man säga att det historiska kartmaterialet bekräftar bilden av skog, höjdparter och blötmarker med en expansion av torpbebyggelse under slutet av 1700-talet och genom hela 1800-talet (jmf tex akt T61-26:1 och J112-73-20).

År 2015 genomförde Kraka Kulturmiljö en arkeologisk utredning som delvis tangerar det aktuella utredningsområdet. Hundratalet meter från den södra gränsen till utredningsområdet hittades år 2015 en kolbotten (L1982:7886), vilken delundersöktes i samband med uppdraget. Kolbotten daterades till intervallet 1480–1650 e. Kr (Beckman-Thoor 2016).

Resultat

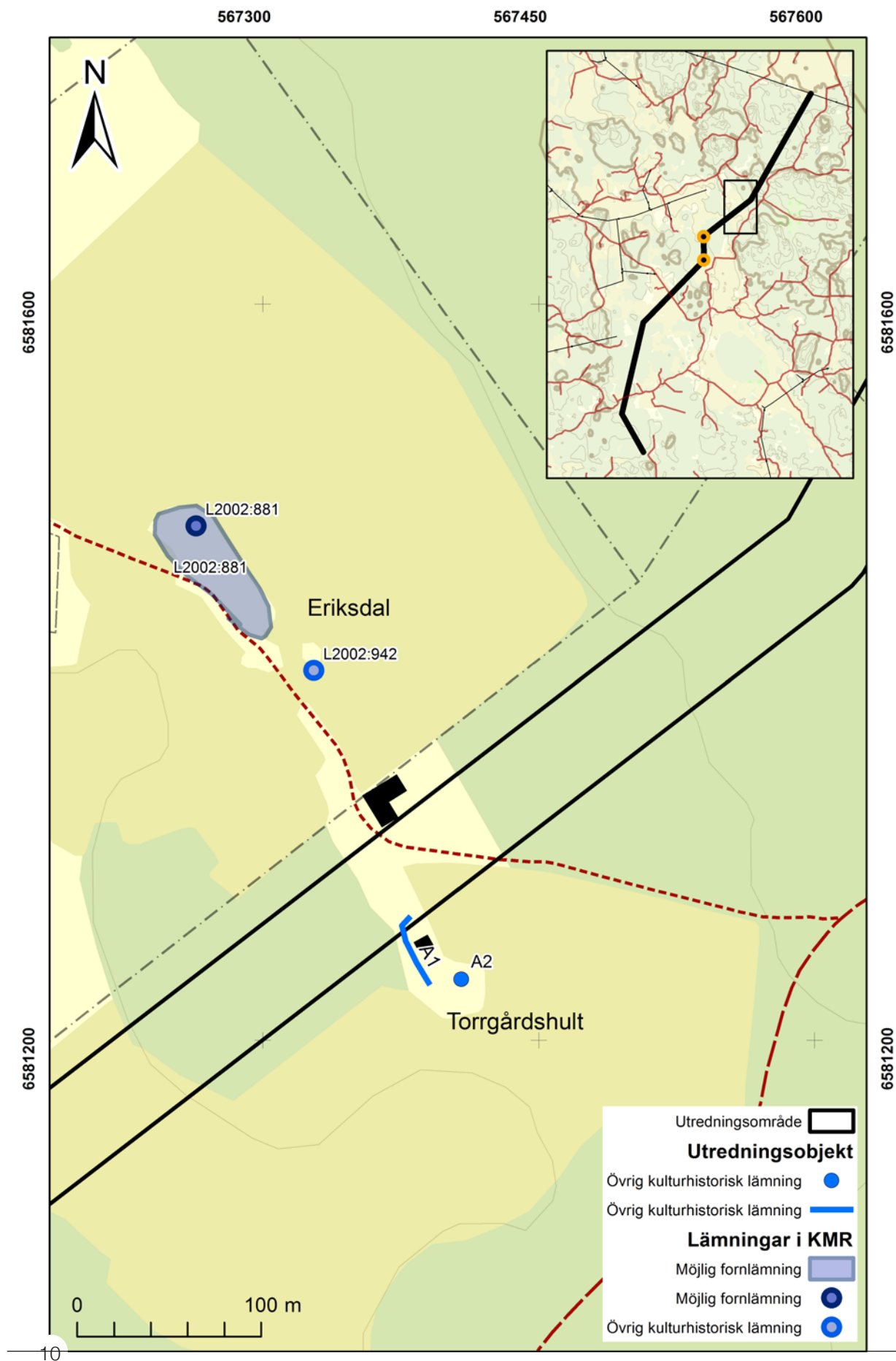
Vid fältinventeringen hittades en lämning inom utredningsområdet. Det rörde sig om en hägnad i form av en stenmur, A1 (L2021:1092). Hägnaden var 52 meter lång i östvästlig riktning, 0,7 meter bred och 1 meter hög, bestående av natursten 0,2–0,5 meter stora. Hägnaden avgränsar hustomten Torrgårdshult (J133-10g-6e63) mot intilliggande åkermark. Hägnaden fortsatte utanför undersökningsområdet i söder, se fig 3. Hägnaden uppfyller inte KML:s kriterier för fornlämning och utgör därmed en övrig kulturhistorisk lämning, ÖKL.

Cirka 75 meter sydsydost om utredningsområdet, inom samma fastighet som A1 (L2021:1092), Torrgårdshult, återfanns lämningen efter en husgrund A2 (L2021:1093). Grunden var 4×7 meter stor av syllstenar i storleken 0,6–1 meter. I väster fanns en 1×1 meter stort och 0,4 meter högt spisiröse av 0,2–0,6 meter stora stenar. Tydlig ingång mot sydost. Husgrunden var belägen på en flack åkerholme omgiven av åker mot norr, söder och öster, mot väster återfinns torpet Torrgårdshult. Åldersrekvisitet i KML kan inte beläggas varför lämningen får den antikvariska statusen övrig kulturhistorisk lämning, ÖKL.

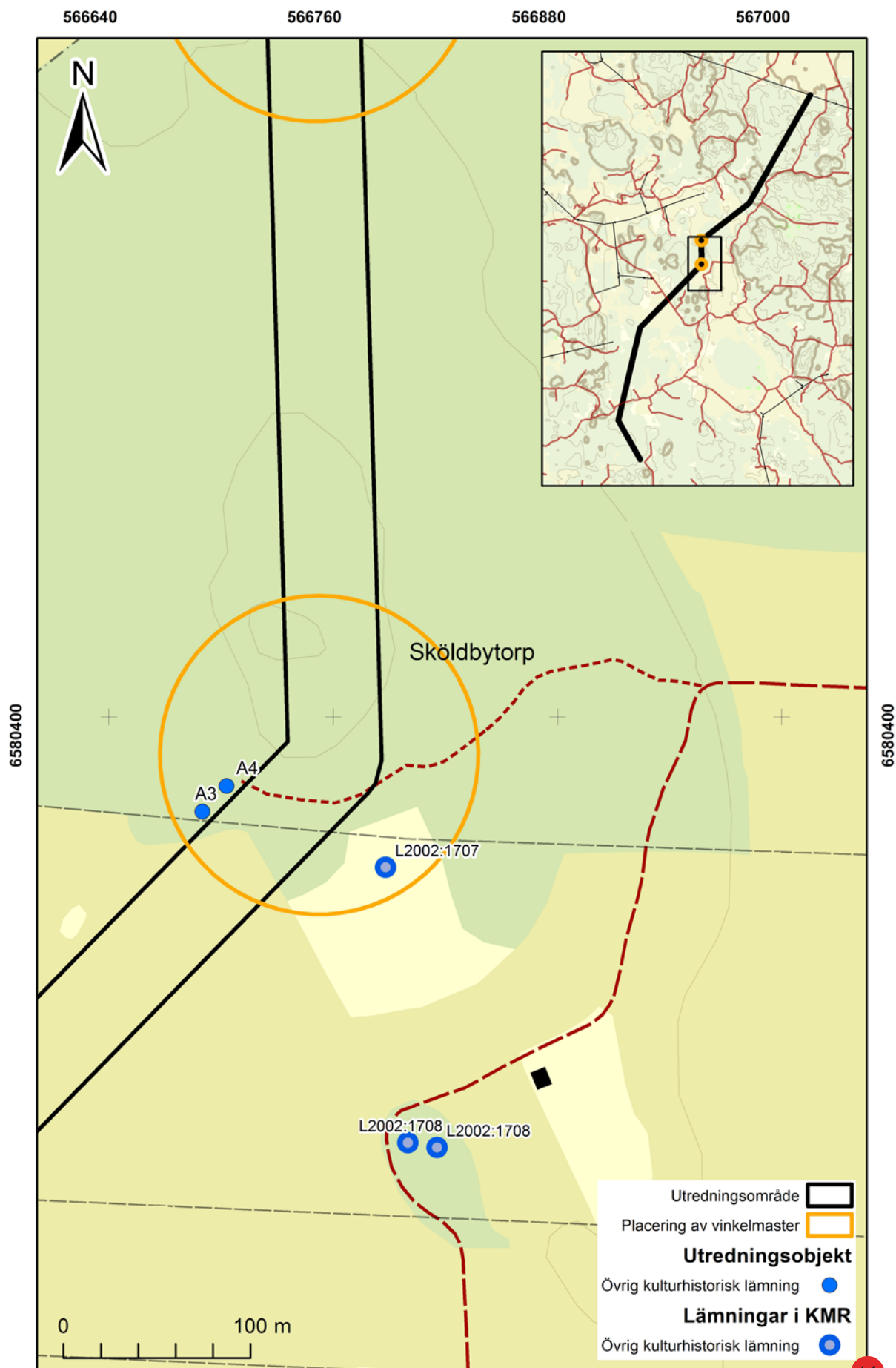
På platsen för det sydligaste vinkelstaget, se fig 4, cirka 10 meter nord-nordväst om utredningsområdet hittades två röjningsrösen, A3 (L2021:1094) och A4 (L2021:1095). Rösena var runda till ovala 4 till 3×5 meter stora och 0,4 meter höga av sten i storleken 0,2–0,5 meter. Båda rösena är belägna på kanten till hagmark. Båda röjningsrösena utgör övrig kulturhistorisk lämning (ÖKL).

Ytterligare en övrig kulturhistorisk lämning, en hägnad i form av en stenmur, A5 (L2021:1096), återfanns utanför utredningsområdet i närheten av Fagerhult. Det rörde sig om en 45 meter lång, 0,6 meter bred och cirka 1 meter hög mur av kantiga och spräckta stenar i tre till fem skift. Stenarna var cirka 0,2–0,5 meter stora, längst i söder avslutades muren invid ett större markfast block. Muren skiljer åkermark mot angränsande skogsmark i öster.

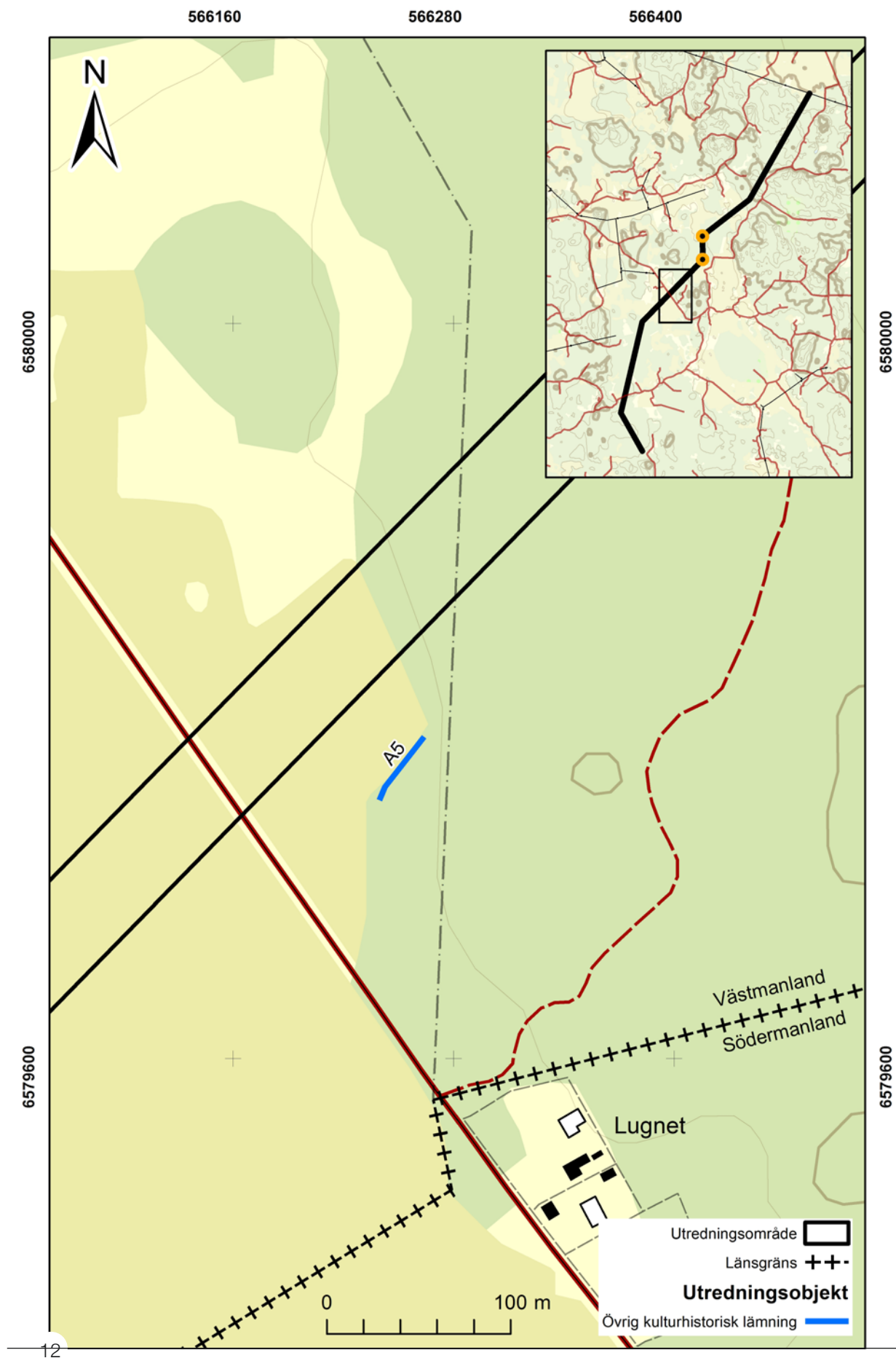
Arkeologgruppen AB förordar inga ytterligare arkeologiska insatser inom utredningsområdet.

Figur 3. Utredningsområdet vid Torrgårdshult och lämningarna A1 (L2021:1092) och A2 (L2021:1093). Skala 1:3 000.

Figur 4. Utredningsområdet vid Sköldbytorp och lämningarna A3 (L2021:1094) och A4 (L2021:1095). Skala 1:3 000.

Figur 5. Utredningsområdet invid Lugnet och lämningen A5 (L2021:1096). Skala 1:3 000.

Referenser

Tryckta källor

Beckman-Thoor, K. 2016. *En boplatz och tre kolbottnar vid vindpark Duvhällen. Arkeologisk utredning, Ösytra Fyrby 1:7, Öja socken, Eskilstuna kommun. Södermanland. Kraka Kulturmiljö rapport 2016:2.*

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Ekonomiska kartan, 1963, Slätåsen, Rikets allmänna kartverk akt J133-10g6e63.

Häradsekonomiska kartan, Hägran. Rikets allmänna kartverk akt J112-73-20.

Sköldby 1-3, 1761. Storskifte. Lantmäteristyrelsens arkiv akt T61-26:1.

Bilagor

Bilaga 1. Objekttabell

Objekt/ Lämningsnr	Beskrivning	Antikvarisk status
1 L2021:1092	Stenmur, 52 meter lång, östvästlig riktning, 0,7 meter bred och 1 meter hög av natursten i storleken 0,2–0,5 meter stora stenar. Övermossad.	Övrig kulturhistorisk lämning.
2 L2021:1093	Husgrund, 4x7, i nordväst-sydost, av syllstenar 0,6–1 meter. I väster ett spisröse 1x1 meter och 0,4 meter högt av 0,2–0,6 meter stora stenar. Ingång mot sydost.	Övrig kulturhistorisk lämning.
3 L2021:1094	Röjningsröse, oval, 3x5 meter stort och 0,4 meter högt av sten i storleken 0,2–0,5 meter. Övermossad.	Övrig kulturhistorisk lämning.
4 L2021:1095	Röjningsröse, rund, 4 meter i diameter och 0,4 meter hög. Välvd av stenar i storleken 0,2–0,5 meter. Övermossad.	Övrig kulturhistorisk lämning.
5 L2021:1096	Stenmur, 45 meter lång, i nordsydlig riktning, 0,6 meter bred och 1 meter hög. Lagd i tre till fem skift av sten i storleken 0,2–0,5 meter stora. Övermossad. Ansluter i söder till ett större block.	Övrig kulturhistorisk lämning.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2021:10

